

Asia Urheiluauton tekijänoikeussuoja

Hakija X

Annettu 5.6.2013

Tiivistelmä

Hakijan auton ulkomuoto ei täyttänyt tekijänoikeuslain 1 §:ssä teokselle asetettuja vaatimuksia, eikä se siten ollut tekijänoikeuslain suojaama teos.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, loukkaako Ferrari F12 hänen suunnittelemansa urheiluauton tekijänoikeuksia.

Hakija perusti vuonna 2009 internet-sivuston, jonne hän laittoi kuvia sähköiseksi urheiluautoksi tarkoitettusta suunnittelusta. Pian tämän jälkeen hän lähetti kuvia T-Splines Inc. -yritykselle, jonka toimitusjohtaja S piti kuvista. T-Splines-yrityksen omistaa tällä hetkellä merkittävä ohjelmistovalmistaja Autodesk. Hakijan suunnittelema sähköauto päätyi T-Splines Oy:n kotisivuille, jossa se sai varsin suuren yleisön. Tämän lisäksi kyseinen auto laitettiin yrityksen mainoskirjeeseen 30. päivä syyskuuta 2009. Hakija pitää varsin mahdollisena, että Pininfarinan suunnittelijat ovat nähneet hänen suunnitelmansa urheiluauton vuonna 2009. Hakija pitää mahdollisena, että hänen suunnittelemansa urheiluauto on voinut vaikuttaa Ferrari F12 Berlinetta-mallin muotoihin.

VASTINEET

Tekijänoikeusneuvosto pitää vastineen pyytämistä ilmeisen tarpeettomana.

ASiantuntijalausunto

Tekijänoikeusneuvoston haastattelema taiteen tohtori K ei näe suoranaista plagiointia kyseessä olevien mallien välillä. Niissä on toki muutama yhteinen piirre, mutta niidenkin toteutus on hieman erilainen. Ja piirteistä löytyy myös huomattavia eroja. Tämän lisäksi mallien yleisilme on sekin hänen mielestään kovin erilainen.

Hakijan mallista löytyy piirteitä aikaisemmista Ferrareista. Siitä löytyy monia urheiluautolle tyypillisiä piirteitä; samantyyppisiä ratkaisuja ovat käyttäneet useammatkin valmistajat. Yleensä automuotoilussa trendit leviävät tehokkaasti valmistajilta toisille, ja samanlaisia muotoelementtejä ja teknisiä ratkaisuita löytyy useiden eri mallien väliltä, ilman että kysymys kuitenkaan olisi suoranaisestä plagioinnista.

Asiantuntijan mielestä kuvamateriaali ei siis anna näyttöä mahdollisesta plagioinnista. Ferrarilla on vahva visio ja muotoiluperinne, jota kyseinen F12-mallikin edustaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Käyttöesineiden tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Näitä voivat olla esimerkiksi huonekalut tai muut käyttöesineet.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Riittävän omaperäisten valintojen tuloksena syntyvä työ ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tässä arvioinnissa keskeinen seikka on kyseisen työn ver-

tailu valmistusprosessin alussa jo olemassa oleviin samaan tarkoitukseen tarkoitettuihin tuotteisiin. Mikäli luomishetkellä on useita samanlaisia tuotteita, joissa useissa on kyseisille tuotteille tyypillisiä tai vakiintuneita muotoja tai muita elementtejä, on tämä peruste omaperäisyyttä vastaan. Tuotteiden eroja arvioitaessa on arvioitava myös sitä, missä määrin tekijän on ollut mahdollista tehdä luovia valintoja ja siten tehdä aikaisemmista tuotteista huomattavasti tai edes riittävästi eroava tuote. Mikäli yhteneväisyydet tuotteissa ovat vallitsevampia kuin eroavaisuudet, on tämä peruste omaperäisyyttä vastaan.

Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Tuotteen käyttötarkoituksen ja muodin mahdollisesti ohjattaessa esineen muotoa on todennäköisempää, että kaksi muotoilijaa toisistaan tietämättä luovat samanlaisen tuotteen. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).

Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostasoon eli osaa sellaisenaan voidaan pitää ilmauksena tekijänsä henkisestä luomistyöstä.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä esimerkiksi jonkin idean hyödyntämistä.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimien katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta taideteollisiin tuotteisiin ratkaisussa KKO 1976 II 48. Korkein oikeus katsoi, että valaisimet eivät olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä että ne olisivat olleet taiteellisia teoksia. Valaisimien valmistaminen miilumenetelmällä ei vaikuttanut teostasoon arviointiin. Ratkaisussa KKO 1948 II 464 ei näytetty, että barokkityylinen kattovalaisin olisi ollut omaperäinen taideteos.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsitteeseen ja taideteollisuuden tuotteisiin esimerkiksi lausunnoissaan TN 2007:7 (marjanpöytä ei ollut tekijänoikeuslaissa tarkoitettu teos) ja TN 2007:11 (kynttilänjalka ei ollut tekijänoikeuslaissa tarkoitettu teos). Lausunnossaan TN 2012:9 tekijänoikeusneuvosto totesi, että ovenkahvan ja avainpesän muodon valintaa määräsi merkittävästi käyttötarkoitus. Tuotteet eivät ilmentäneet tekijänsä luovia valintoja siinä määrin, että tuotteet olisivat olleet tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamia teoksia.

Lausunnossa TN 1986:13 oli kyse veneen piirustuksista. Veneen piirustusten katsottiin täyttävän tekijänoikeuslain 1 §:ssä teokselle asetetut vaatimukset ja ne olivat siten tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia. Sen sijaan veneen runko ja kansi eivät olleet siinä määrin omaperäisiä ja itsenäisiä, että ne olisivat tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua materiaalia. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuvissa esitetyn auton ulkomuoto ei saa tekijänoikeussuojaa. Auton toimintaperiaate ja vakiintuneet muodot sekä lain edellyttämät toiminnot (neljä pyörää, ikkunat, ajovalot ja jarruvalot) asettavat rajoituksia suunnittelijan luovuudelle. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa Ferrari F12-mallin tekijänoikeussuojaan.

Puheenjohtaja Marcus Norrgård

Sihteeri Anniina Huttunen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Tuula Hämäläinen, Satu Kangas, Mirkka Kivilehto, Martti Kivistö, Mari Lampenius, Marianne Leskinen, Taina Pihlajarinne, Pekka Pulkkinen, Lauri Rechartt, Aku Toivonen, Riikka Tähtivuori ja Ahti Vänttinen.